

YARI

Taikurin apulainen

LIKE

© Yari ja Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Taitto Maria Mitrunen

LIKE

Like Kustannus

Helsinki

www.like.fi

ISBN 978-951-1-45690-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

SISÄLLYS

alkusanat	9	ensi vuosikymmenen	
kypsää maksaa	11	eturivin kirjailija	92
männikkömetsät		alkusoitto	96
ja rantojen raidat	15	ketään ei tarvinnut	
taikurin apulainen	18	väistellä	99
rock is pop	22	pohjolan voima	102
oikeuden puolesta	27	ankkuriin	105
rallikuski vai		halitulijallaa	108
iskelmälaulaja?	30	musteläiskiä	111
ylösalaisin	33	jälleen yksi demo	114
elokuvaan	37	happy together	118
pulpetti palaa	39	naputa pöydän	
tule kanssani		kulmaan	120
huvikumpuun	42	pinon alimmainen	
tractatus logico-		lehti	123
philosophicus	45	alvar aallon	
englantilaisella		suunnitteleva	126
kanavasululla	49	hän sanoi olion nimeksi	
meteori	52	"se"	130
silmät seinällä	57	kuka tekee	
runokynä käteen	60	vuoden pogo pompun?	133
kananjalkainen		kenraalibasso	136
mökki	66	siisti yhtenäinen	
väärä suunta	72	asu	142
palasia paikoilleen	75	mielenkiinto heräsi	144
musaa	77	filmi & jazz	146
niin se käy	83	kievarissa	149
kasettimankka	90	yleisön toivomuksesta	152
		love	154

tämä on lopun alku 157
iltatähdessä 159
kannut pykälässä 161
se rintamerkki 166
mä vain pogoona 169
räkäinen, kätkättävä
ääni 171
pihtiputaan
risteyksessä 175
chile 181
nappikauppaa 183
surullinen tarina 189
lyhtypylväs 191
vaikuttava taideteos 199
lonkeropullo 204
kohti valoa ja
ääntä 209
kaikki on kuin on 211
pellossa 213
hyvä merkki 215
kuningaslaji 217
me noustiin
kellareistamme 223
lehtihaastattelija 227
anna mulle lovee 233
musiikki on typerää 236
kellarista kellariin 239
bussi täynnä
ruislimppuja 244
nuotit hukassa 249
valkoinen lakana 253
filmiin vai kuviin? 260

tarjolla tänään 268
safariilla 273
laula enemmän
tekstiä 279
byroossa 282
leopardin turkki 284
mä haluan elää 286
vallitsevien
elämäntapojen vastaisen
taistelun keskus 289
väärennetyt
henkkarit 294
gesmai ysi miinus
viitonen 297
savurenkaita 299
syntymäpäivä 302
hyvää yötä 306
virta 308
what'll i do 313
matka myytiin 317
sä avasit oven 319
muuttuvat laulut 322
maxisingle 327
what's so funny
'bout peace, love and
understanding? 334
halssilassa 340
ämmänsaaren
työväentalolla 345
uusi punainen auto 351
ei mitään poliittista 354
seitsemäs maailma 356

kämpä täynnä tyhjiä
pulloja 368
ilokivi 377
eiköhän jo lähdetä! 383
villeveikkosalministi 388
c, f ja g 390
punainen neilikka 392
tili tyhjäksi 403
lasi kirkasta vettä 405
valkosipulia ja
keskiolutta 415
ota yhteyttä, jos haluat
näistä hommista
rahaakin 423
pitkät jäähyväiset 428
uusi ovi avautuu 432
rauhan ja ystävyyden
merkeissä 439
kulttuuria ja roskaa 448
entäs sitten? 455
onnensojurit 458
purppurakesä 465
elvis 470
joonas kokkonen 476
siniset raidat
valkoisessa puvussa 483
visio hukassa 495
lyhty öisessä
metsässä 497
pohjois-karjalaan 500
t-s-u-n-a-m-i 505
puhelin ei vastaa 510

apinoiden
planeetalla 513
kerubiveisu 517
punaisella
parvekkeella 522
pieksämäen
kaatopaikka 530
12 askelta 532
päivityksiä 536
hulluna humpasta 541
jyvänenkin tietoa 547
vaikkei siellä oo ees
lentokenttää 551
minkä lie hautausmaan
päällä 554
lisää, lisää humppaa! 561
rafaelin enkeli 569
putro parvella 575
snake charmer 580
elokuvamusiikki 593
tuntematon numero
soittaa 601
hiekkalaatikolla 612
viimeinen säkeistö 616

biografia 621
bändisukupuu 632
kirjallisuutta 636
kiitokset 639

alkusanat

Oli valoisa ja tyyni aamu. Ensimmäisen kansakouluvuoden ensimmäisen kesäloman ensimmäinen sunnuntai. Pitkin talvea olin harjoitellut kirjoittamaan täytekynällä C Y G N A E U S. Se oli Jyväskylässä Harjun takana sijaitsevan kansakouluni nimi. Loman kynnyksellä opettaja muistutti jatkamaan harjoituksia tarmokkaasti. Se ei innostanut, koska mustekynällä kirjoittaessani kämmenselkään sottaantui.

Todistuksen kunniaksi olin saanut Jaguar-polkupyörän keskitangolla ja kiitävillä hopeisilla lokasuojilla. Vaikka jalka ylsi maahan vain kurottamalla, pyörää oli päästävä testaamaan.

Aurinko killutti korkealla ja Jyväskylä oli vielä unessa. Keskustan mukulakivikadut olivat autiot, linnut lauloivat Kirkkopuistossa. Asuimme kerrostalossa Gummeruksenkadun ja Vapaudenkadun risteyksessä, jossa on yksi kaupungin jyrkimmistä kadunväleistä. Sitä sanottiin Elannonmäeksi aiemmin rinteessä sijainneen kaupan takia. Tuolla kadunpätkällä auto-koulut harjoituttivat mäkilähtöjä, enkä ollut päässyt sitä ylös lastenpyörälläni. Jo puolivälissä piti nousta satulasta ja taluttaa pyörä kotitalon pihaan.

Jaguarini oli kolmivaihteinen ja ensimmäisellä yrittämällä, polkimilla seisten, pyöräilin raskaan mäen alhaalta ylös asti. Vielä kaksi korttelia ylämäkeen, niin olisin Neron portaiden juurella, mistä alkaa jyrkin nousu huipulle, Harjun laelle. Käänsin pyörän ympäri ja polkaisin alamäkeen niin lujaa kuin uskalsin.

Hannikaisenkatua vasemmalle ja korttelin päästä oikealle junaradan yli Lutakon niemeen, missä Wilhelm Schaumanin vaneritehtaan tornit ja mahtavat piiput hallitsivat Jyväsjärven rantamaisemaa. Autiona sunnuntaiaamuna ei ollut liikennettä, ja sain kiittää rauhassa tehdasalueen aidan viertä, tuntien viiman kasvoillani. Vaneritehtaan porttia vastapäätä oli pienempi rakennus: Juho Jussilan Leikkikalutehdas, missä nikkaroitettiin hienot puiset lelut kuten Koronapöytä ja Fortuna.

Tehdasaluetta reunustavalla Lutakontiellä oli varottava vinottain kadun yli kulkevia junaraiteita. Kapea rengas solahti helposti asfalttiin upotettujen kiskojen rakoihin, enkä ollut kaveriporukasta ainoa, joka sai polvensa verille kaatuessaan pyörällä.

Lutakon läpi pääsi rautatiesillan yli Tourujoen vehmaille rantatöyräille ja polkua pitkin Puistokadulle ja takaisin keskustaan. Välillä tien väärää puolta, välillä valkoisia katkoviivoja pujotellen. Aren aukiolla ympyrää. Sitten jalkakäytävää pitkin ylös Kauppakatua ja ohi elokuvateatteri Suomi-Elon, jonka lastennäytöksissä esitettiin sinäkin sunnuntaina joko Tarzan tai Pekka Puupää.

Jos Kirkkopuiston kupeessa sijainnut Valion Baari olisi ollut aamuvarhaisella auki, sieltä olisin saanut maailman parasta jäätelösoodaa: pitkässä lasissa päällimmäisenä kermavaahtohattu, sen alla pari jäätelöpalloa ja pohjalla mukavan kirpeää limonadia, Sittisoodaa.

Ja sitten taas kääntyen ja polkematta alas Kauppakatua, keskellä tietä ja ilman käsiä.

Olin Jyväskylän kuningas.

kypsää maksaa

Edellisenä iltana, 19. maaliskuuta 1985, SE esiintyi Lappeenrannassa. Keikan jälkeen palasimme yötä myöten Helsinkiin, sillä majoitus ei kuulunut sopimukseen.

YK oli nimennyt vuoden 1985 Nuorisovuodeksi, ja yksi tapahtumista oli maaliskuu-huhtikuussa järjestetty *Vapauden tuulet* -kiertue. Mukana olivat Woude, Kadotetut, Pellen Miljoonaliiga ja Dave Lindholm, joiden lisäksi esiintyi vaihtuvia vierailijoita. SE soitti kahdessa konsertissa, Loviisassa ja Lappeenrannassa.

Lappeenrannassa konserttiin järjestettiin ilmaiset bussikuljetukset lähialueilta. Sali oli puoliksi täysi, tai puoliksi tyhjä, miten sen haluaa ajatella. Paikallisessa lehdessä Matti Saarela kirjoitti: *"SE soitti hidasta ja kaurista sekä kovaa ja lujaa... SE sai myös ihmiset liikkeelle. Ihmiset eivät enää jääneet istumaan Lappeenrantasalin pulpeteissa vaan lähtivät bailaamaan."*

SE oli saanut alkunsa kymmenen vuotta aiemmin Kemissä, ja bändissä oli ehtinyt vaikuttaa neljätoista muusikkoa. Vuonna 1985 alkuperäisestä kokoonpanosta oli jäljellä vain minä: viimeiseksi jäävässä versiossa bassotteli Eeva Koivusalo, soolokitaraa soitti Hannu Korkeamäki ja rumpuja Tommi Micklin.

Keikan jälkeen pääsimme nukkumaan joskus aamuyöstä, joten herätys sekä aamiaisaika osuivat kellonlyömään, jolloin arkityöläiset kiirehtivät lounaille. Eerikinkadulla sijainnut mainio baari tarjosi harvinaista

herkkua, paistettua maksaa. Istahdimme Hannu Korkeamäen kanssa ikkunapöydän ääreen. Hannu sekä Tommi Micklin asuivat Salossa, joten bändin treenit vaativat kalenterien tutkimista. SEN olisi löydettävä myös uusi basisti: muutettuaan Jyväskylästä Helsinkiin Eeva Koivusalo oli päättänyt jättää yhtyeen. Hän halusi viritellä uusia soittokuvioita, joita Eevan tasoiselle muusikolle taatusti tarjoutuisi pääkaupungissa. Uuden basistin etsimisen kanssa ei tarvinnut kiirehtiä, koska loppukevääille ei ollut tiedossa ainuttakaan keikkaa. Ei myöskään tulevan kesän festivaaleille.

Kuten monet viimeaikaiset SEN esiintymiset, Lappeenrannan konserttikaan ei jäänyt mieleen. Enemmän rutiinilla kuin palavalla intohimolla läpivedetty suoritus, ei huono muttei loistavakaan. Keskinertaisen keikan tunnistaa myös siitä, että joskus laulaessa keskittyminen herpaantuu ja läpituuttujen biisien sanatkin saattavat kadota mielestä. Ei välttämättä edes muista, missä kohdin biisiä on menossa. Moneskohan kertosaie nyt tuleekaan? Laulujen sisään ei sukella, niihin kastaa korkeintaan varpaansa.

SE oli syntynyt kipinästä, joka leimahti kaveripiirin yhteisestä innostuksesta. Kun tuo kiinteä kaveripiiri hajosi, kipinäkin hiipui. Jos tarjolla on rahakkaita keikkoja, bändi voi pysyä pitkäänkin yhdessä ja keikkailta, vaikka soittajat eivät edes sietäisi toisiaan, mutta niin isoihin rahoihin ei taida Suomessa päästä käsiksi.

SE oli alusta alkaen ollut päätyöni, elämän rytmitti keikkailu, levytykset ja niiden välissä biisinteko. SE ei ollut helpoiten lähestyttävä bändi, eikä satunnainen kuulija saanut musiikistamme otetta. Oli SE, joka soitti tanssilavoilla paljon lainabiisejä ja levyttämättömiä käänkösiä. Toisaalta oli SE, joka julkaisi iskelmää ja rokkia sekoittavia singlejään radiosoittoa tavoitellen. Ja SE, joka levytti harkittuja albumikokonaisuuksia: *...ja me tehtiin rakkautta*, *Pahaa unta*, *Banaaniconga*, *Lasi kirkasta vettä* ja laajennetulla Seitsemäs Maailma -kokoonpanolla samannimisen levyn. SE oli yhtye, jonka nimenkin taivuttaminen oli hankalaa.

Minulle valkeni liian myöhään, että keikoille lipun ostaneita kannattaa kiittää soittamalla edes joitain niistä vanhoista biiseistä, joiden

vuoksi he olivat tulleet bändiä kuuntelemaan. Liikaa outoja kappaleita sisältävä keikkasetti vaikutti osaltaan siihen, että esiintymistilaisuudet vähentyivät tasaisesti. Vuonna 1985 musiikkimaailmassa puhaltelivat jo uudet tuulet. Alkuperäinen uusi aalto oli hajonnut muutamassa vuodessa moniksi sekalaisiksi puroiksi, ja seuraavaa sukupolvea puhuttelivat sen omat jutut.

Myyntilistojen kärkeen SE ei noussut, mutta yhtye sai mediassa yllättävän paljon näkyvyyttä. SE tavoitti parhaiten ihmiset, joille musiikki ei ollut taustalle jäävää tapetta. Sellaisia, jotka tykkäsivät kuunnella musiikkia keskittyneenä, levynkansi kädessään, vajoten jonnekin soivaan maailmaan. Sellaisia kuin itsekin olin.

Kirpeän kirkkaan kevätauringon paistaessa Eerikinkadun lounasravintolan ikkunasta, maksapihvien äärellä ja Hannu Korkeamäen kanssa jutellessa, kirkastui ajatus, että nyt oli hyvä hetki laittaa SE tauolle. Vähintään siihen asti, kunnes löydetään yhtä hyvä basisti kuin Eeva. Aikaa kului, kevät ja kesä 1985 menivät ohi. Keikkamyymä, levy-yhtiön pomot tai kukaan soittajistakaan ei pirauttanut. Kukaan ei kysynyt, milloin taas jatketaan.

Kun SE perustettiin, ei se ollut uutinen edes kaveripiirissä. Bändin jääminen tauolle ei tuntunut sellaiselta asialta, että siitä olisi tarvinnut laatia lehdistötiedotetta.

SE vain unohtui.

Halssilassa, ensimmäisessä
osoitteessa, Vaajakoskentie 33.

männikkömetsät ja rantojen raidat

Syksyllä 1957 Neuvostoliitto laukaisi ensimmäisen tekokuun Sputnikin piipittämään maapallon ympäri ja tiedemiehet valmistelivat Laika-koiran lähettämistä avaruuteen. Urho Kekkonen oli johtanut maata jo vuoden ja kansallissäveltäjä Jean Sibelius juuri haudattu. Kaukaa Atlantin takaa yritti rantautua vanhempia raivostuttava rock'n'roll, mutta veisi vielä kymmenisen vuotta ennen kuin se alkaisi saada tukevampaa jalansijaa Suomessa. Sekä rock että Sibelius saivat omassa elämässäni tärkeät roolit.

Kun synnyin marraskuun ensimmäisenä lauantaina 1957, maailmalta Suomeen rantautunut aasialainen influenssa riehui ärhäkkänä. Keski-Suomen keskussairaala oli määrätty karanteeniin, ja äidin kanssa meidät kotiutettiin vasta monen viikon päästä. Kuvittelen muistavani vieläkin sen pistävän, läpätunkevan sairaalan hajun.

Ensimmäiset kymmenen vuottani asuimme Jyväskylässä useassa osoitteessa, pisimpään Gummeruksenkadulla, niin sanotun Jyvä-Sampsan viidennessä kerroksessa. Suuri valkoinen kerrostalo, jonka vieressä on korttelin kokoinen Kirkkopuisto ja sen piilopaikat ja vanhat puut, joihin oli helppo kiipeillä. Puistoa reunustavat sakeat pusikot loivat hyvät puitteet länkkäreille sekä inkkareille, jotka pimenevinä syysiltoina väijyivät yhdessä tuumin pensasaidan syvennyksen suojaamilla penkeillä

ällöttävästi pussailevaa nuorisoa. Lemmenpareja säikyeltiin heittämällä hiekkaa ja pikkukiviä heidän päälleen.

Parin korttelin päässä kohoaa kaupungin halkaiseva Harju. Yliopistonkadulta ylös Harjun laelle nousevat jyrkät kiviset Neron portaat, joiden puolivälissä korkeiden muurien ympäröimänä sijaitsi linnanpiha. Muurien harjalta puolustettiin lumipalloon linnanvaltaajia tai yritettiin itse vallata linnoitus. Myös aikuiset viihtyivät Harjun rinteillä, ja tuo suojaisa linnanpiha toimi juhlijoiden ulkovessana. Kesäisin paikka löyhkäsi ja pullonsirpaleita piti varoa. Jyväskylän päättäjät ratkaisivat ongelman kuten kaupunkien päättäjät usein tuntuvat tekevän: mahtavat linnanmuurit murskattiin matalaksi.

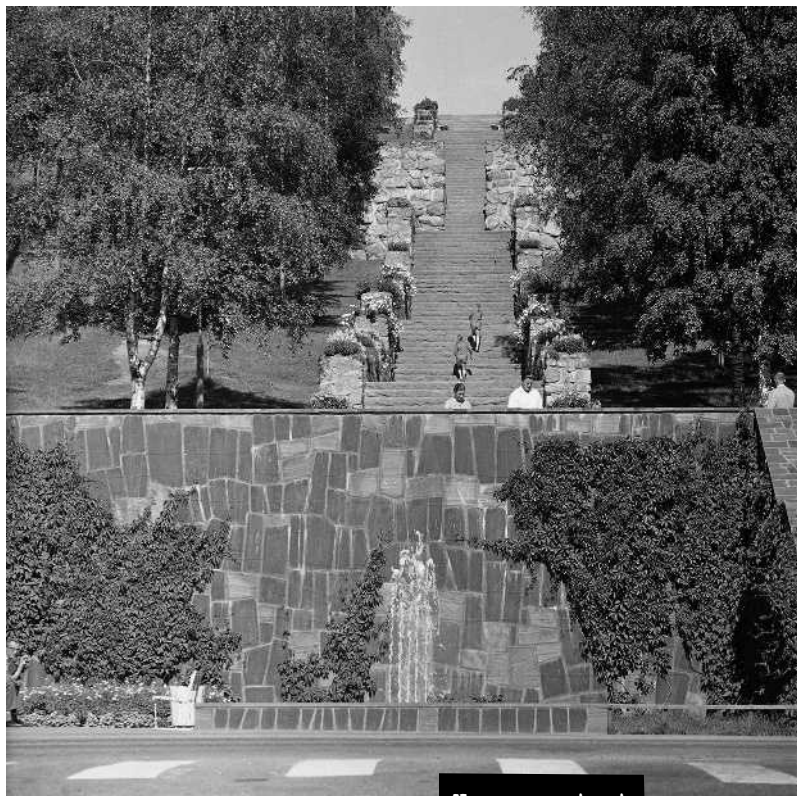
Jyvä-Sampsan alakerran ruokakauppaan pääsin pihanpuolelta taka-ovesta, usein hakemaan irtomaitoa, jota kauppias kauhallaan annosteli ruskealaiseen litran pulloon. Pullonsuun hän napsautti kiinni alumiinikorkilla, joka oli hauska painaa peukalonpäällä rikki. Teinipojat saivat kaupan läheteinä kadehdittavan kesätyöpaikan: he pääsivät kускаamaan tilauksia polkupyörällä, jonka etuosaan oli hitsattu kärryt.

Talon kulmassa sijaitsi luokkakaverini Lasse Koiviston isän autoliike, Jyväskylän Autotalo. Istuin usein jalkakäytävällä seuraamassa, kun seinänkokoiset ikkunat avattiin, niitä vasten aseteltiin tukevat teräsrampit ja kiiltävät Dodget peruutettiin näyteikkunoista sisään.

Jyvä-Sampsalla on muutoin viisikerroksinen, mutta kulmassa kerroksia on seitsemän. Lassen perheellä oli talon hienoin asunto, sillä ylimmästä kerroksesta näkyivät kaupungin katot. Lassen synttäreillä pöytä notkui herkuista ja valkokankaalta katseltiin Aku Ankka -piirrettyjä, kakkua ja karkkeja ahmien. Päätin että minusta tulee autokauppias.

Kerrostalon piha oli valtavan iso ja kahdessa tasossa: alempi osa oli varattu autoille ja ylempi oleskelua, pyykinkuivausta ja lasten leikkejä varten. Viereisen talon piha oli erotettu huiman korkealla muurilla, josta ainoastaan rohkeimmat uskalsivat hyppiä alas lumikasoihin talvisin. Minä en.

Rappukäytävässä oli joka kerroksessa pyöreä teräsluukku. Siitä pudotettiin roskapussit kuilua pitkin kellariin, joka kuhisi rottia. Kellarin

GUNNAR WAHLROOS / MUSEOVIIRASTO

portailta sain seurata, kun aikuiset nuijivat niitä hengiltä harjanvarsilla ja lapiolla. Talonmiehestä tuli mieleen *Pekka ja Pätkä* -elokuvat: aina pihalle tullessaan hän ärjähteli ja kielsi varmuuden vuoksi kaiken. Ilta-hämärissä kostimme tunkemalla heinätuppoja hänen Ford Zephyrinsä pakoputkeen.

1976, muutettuani Kemistä takaisin Jyväskylään, kävin katsomassa tuota lapsuuden leikkien näyttämöä. Autoja oli paljon enemmän, mutta korotettu leikkialue näytti paljon matalammalta. Ja se huima kivimuuri oli vähän päälle kaksi metriä korkea. Piha näytti pienemmältä kuin kymmenen vuotta aiemmin.

taikurin apulainen

Cygnaeuksen kansakoulun juhlasali oli pimennetty, keskellä lavaa pöytä, sen päälle aseteltuna silinterihattu. Me ekaluokkalaiset olimme saaneet paikat aivan eturivistä. Valokeila syttyi ja lavalle asteli Solmu Mäkelä.

Maamme taikurien ykkösnimi vangitsi maagisilla tempuillaan huomiomme, ja puheensorina hiljeni. Hänellä oli taskut täynnä ihmeitä: käteen ilmestyi tyhjistä pelikortit tai naruja, jotka taikuri katkaisi saksillaan. Hetken kuluttua narut eivät olleetkaan poikki. Hihoistaan hän veti pitkiä silkkinauhoja ja tyhjäksi todistamastamme silinterihatusta löytyi elävä kyyhkynen. Seurasimme tarkkaan taikurin jokaista liikettä huomataksemme jujun. Miten ihmeessä hän tuonkin teki? Vaikka kuinka tapitimme, emme keksineet tempun salaisuutta.

Yhteen numeroonsa Solmu Mäkelä tarvitsi apulaisia. Yritin viitata innokkaammin kuin kukaan muu ja nousin puoliksi seisomaan. Sekä minut että vieruskaverini valittiin apulaisiksi. Tuntui kuin olisin noussut toiseen maailmaan, kun kiipesin lavalle häikäisevään valokeilaan. Kädet ja jalat jäähmettyivät, enkä tiennyt, miten olisi pitänyt olla. Salissa istuvista luokkakavereista en erottanut muuta kuin hahmot, mutta kuulin kohinan ja supinan. Minun oli seistävä tyystin liikkumatta, hajareisin ja kasvot yleisöön päin, ja taikuri korjaili asentoani, kunnes se oli juuri sellainen kuin hän halusi.

Ensiksi minun täytyi nostaa vasen käsi vaakasuoraksi ja taivuttaa oikea käsi kyynärvarresta L-asentoon. Olin vanhan maalaistalon pihakaivon

pumppu. Taikuri asetti ison tratin taivutetun kyynärpään alle ja sen jatkoksi tyhjän lasipullon. Kaverini tehtävänä oli veivata suorassa olevaa kättäni ylös alas. Ensin hitaasti, sitten nopeammin ja yhä nopeammin. Ja yhtäkkiä pulloon alkoi lorista kyynärpästäni vettä. Mitä nopeammin kättäni veivattiin, sitä enemmän vettä tuli, kunnes pullo oli täyttynyt äärimmilleen. Palattuani takaisin paikalleni, vieruskaverit tunnustelivat kyynärpäätäni. Se ei ollut edes märkä. Päätin että minusta tulee taikuri.

Sain syntymäpäivälahjaksi Solmu Mäkelän kirjan *Taikoja taskusta*. Opettelin muutaman tempun ja pidin esityksiä perheelle ja kavereille, mutta vaikeimmatkaan temput eivät olleet näyttäviä, ei edes pimennytyssä huoneessa ja pöytälampulla valaistulla näyttämöllä.

Aivan Cygnaeuksen kansakoulua vastapäätä, Voiomaankadun toisella puolen, oli vilkas rakennustyömaa. Paikalle oli nousemassa kerrostalo. Koulun pihalla verkkoaidan takaa katselin ja kuuntelin työmaan kolketta, pärinää ja nakutusta. Päätin että minusta tulee talonrakentaja.

Määräilisin korkeita nostureita nostamaan elementtejä paikoilleen ja ohjailisin maata rouhivia kaivinkoneita ja kuorma-autojen liikennettä. Kädet taskussa, rennosti aitaan nojaavana työmaanjohtajana havahduin hiljaisuuteen. Seisoin yksin koulunpihalla, en ollut kuullut välituntikellon pärinää. Kiiruhdin juosten luokkaan, ja sain seisomisrangaistuksen nurkassa tunnilta myöhästymisen vuoksi.

Cygnaeuksen kansakoulu on iso arvokkaan näköinen rakennus. Kun ensimmäistä kertaa astuin sisälle kouluun, huomasin seinällä kehyksissä tuiman katseen, joka tuijotti minua vakavana. Opettaja ylpeillen kertoi, että siinä on Suomen lasten suojelija, Mannerheim. Talvisodan jälkeen koulumme juhlasalissa oli perustettu Sotainvalidien veljesliitto ja paikalle oli saapunut marsalkka itse.

Mitä muuta ensimmäisistä kouluvuosista jäi mieleen kuin taikuri Solmu Mäkelä ja Mannerheimin katse? En ainakaan muista, miten opin laskemaan, lukemaan tai kirjoittamaan. Sen muistan, etten oppinut virkkaamaan kunnollista patalappua. Muistan myös löyhkäävät vessat talon päädyssä. Niiden vuoksi hätää pidäteltiin koko koulupäivä, eikä se

Tokaluokalla, toisessa rivissä,
kolmantena oikealta.

YÄRIN KOKOELMAT

aina onnistunut. Koulua käytiin kahdessa erässä, myös lauantaisin. Meitä eppuja oli seitsemän luokallista, ja osa istui kahden hengen pulpeteissa aamuvuorossa, joka alkoi kello 8. Iltapäivävuorossa koulupäivä alkoi vasta kello 14.

Muistan puistattavan kouluruuan, kuten makaronivellin: keitettyyn maitoon lisättyjä makaroneja. Sitä lusikoidessa osalla valui silmistä vesi, eikä sitä yökkimättä saanut alas.

Muistan opettajamme Liisa Maunun. Lempeän pienikokoisen naisen, joka puhui hiljaisella äänellä ja hymyili aina. Hän kutsui koko luokan kotiinsa syntymäpäivilleen. Pöytä oli katettu niin hienoilla herkuilla, että arvelimme hänen täyttävän 100 vuotta.

Muistan kun pääsin koekaniiniksi tutkimukseen, jossa sain katsella koko koulupäivän tv-ohjelmia. Joka ohjelman jälkeen vastasin, mikä nauratti tai pelotti, ja kerroin kaiken, mitä muistin näkemästani. Sain ahmia pullaa ja hörppiä mehua. Silloin koulunkäynti maistui erityisen makealta.

Muistan veistotunneilla vaneripalasta sahaamani, hiomani ja lakkaamani hienon bumerangin. Se täytyi ihan heti testata koulunpihalla. Bumerangi kaarteli kauniisti muttei palannut takaisin käteeni, vaan tömähti koulun peltikatolle ja jäi sinne.

Muistan myös ensimmäisen ihastukseni, luokkakaverini Jaanan, ja ensimmäisen pusun, uimahallissa, veden alla. Ettei vaan kukaan näkisi.

Muistan odottaneeni, että pääsen neljännelle luokalle ja voin tulla valituksi ihan oikeaksi liikennepoliisiksi. Kirkkaankeltaisessa poliisivyössä ja stop-kyltti kädessäni pysäyttäisin autoliikenteen, jotta ekaluokkalaiset voivat ylittää vilkkaan Voionmaankadun. Liikennepoliisiksi en koskaan ehtinyt. Kolmannen luokan jälkeen muutimme Kemiin, jonka hiljaisilla kaduilla ei suojatien ylityksiä tarvinnut turvata.

rock is pop

Kotona kuulin eniten bossanovaa, 60-luvun alussa maailman hittilistoille noussutta keinoavaa ja ilmavaa musiikkityyliä. Vasta puoli vuosisataa myöhemmin ymmärsin, että olen mieltynyt soinnutuksiin, laulutyylisiin ja tapaan fraseerata tekstiä, jotka kaikki ovat saaneet vaikutteita bossanovasta. Kuten brasilialaisen kitaristi Laurindo Almeidan levyttä, jolla hän versioi klassikon ”One Note Samba”. Se on saattanut hyvinkin olla siemen omalle ”Voin odottaa” -laululleni. Ainakin *Levyraadin* tarkkakorvainen ammattilaisjäsen Klaus Järvinen vertaili kappaleita todeten, että Carlos Jobimin säveltämän ”One Note Samban” välisävelistä löytyy sentään muitakin säveliä kuin vain yksi.

Lapsuuden äänimaailma kulkee mukana läpi elämän. Vanhoissa valokuvissa olohuoneessamme kiiltelee vibrafoni. Muistikuvia siitä ei ole, koska olin vain vuoden parin ikäinen, mutta olen aina pitänyt vibrafonin soinnista ja käytän sitä myös elokuvamusiikeissa aina, kun se vain istuu elokuvan maailmaan.

Kodin levykokoelma oli hyvin jazzahtava, ja pianisti Oscar Petersonin *Night Train* -levyn soidessa pysähdyin joskus kuuntelemaan. Ainoa poikkeus oli *Singin' & Swingin'*, kokoelma 50-luvun puolivälin rock- ja countryhittejä, joista Big Bopperin *Chantilly Lace* sai jalan todella vipattamaan. Sitä olen joskus soolokeikoilla yrittänyt soittaa, kun olen huomannut, että klubi-illassa tarvitaan reippaampaa meininkiä.

Mutta boogiewoogie-pianistin taitoni ovat liian vajavaiset tuohon menopalaan.

Muistikuvat varhaisimmasta lapsuudesta ovat pieniä sirpaleita, tunnelmia hetkistä, jotka ovat tehneet lähtemättömän vaikutuksen. Isoisäni ja isäni aloittivat kummatkin haitarin soiton jo muutaman vuoden ikäisenä. Molempien toinen nimi oli Ensio, mikä myös minulle ristittiin. Heti kun jaksoin pidellä haitaria sylissäni, minunkin oli aika oppia soittamaan. 60-luvun alussa jazzmuusikot suosivat pianohaitaria, kun taas näppäinharmonikka oli maaseudun perinteisten valssien ja polkkien taitajien soitin. Minä sain pianohaitarin.

Mitään muistijälkeä ensisoittimesta tai edes soittamisen alkeista ei ole mieleeni jäänyt. Ehkei haitari ollut mukava soitin, tai ehkä isoisän ja isän pedagogiset taidot olivat niin vaatimattomat, että kiinnostus soittamiseen heräsi vasta vuosikymmenen päästä.

Isäni Jouko syntyi Kemissä perheensä ainokaiseksi. Talvisodan syytyessä hänet lähetettiin sotalapseksi Skåneen, jossa piti juoda niin paljon kaakaota, ettei isäni sen jälkeen suostunut tuota Ruotsin herkkua edes maistamaan. Mutta Ruotsissa hän sai swingjazzkärpäsen pureman, jonka vaikutus kesti koko loppuelämän. Kemin lautatarhan palon jälkeen 1948 isoisä löysi uuden työpaikan Jyväskylästä, jonne koko perhe joutui muuttamaan. Siellä isäni soittoharrastus muuttui työksi.

1950-luvulla suositussa LL-kvintetissä soitti isäni lisäksi muun muassa Jukka ”Ollin, Jannen ja Susannan isä” Haavisto ja basistina toimi muusikosta ralliautoilijaksi pian vaihtanut Pauli ”Henryn isä” Toivonen. Solistina aloitti uransa 17-vuotias Ritva Piilikangas, joka myöhemmin tuli tunnetuksi Ritva Oksasena.

Solistit vaihtuivat. Olavi Virta, Taisto Tammi, Esko Rahkonen, Juha Watt Vainio, Inga Sulin ja keitä kaikkia niitä olikaan. Joskus heitä vieraili myös meillä kotona. Listaykköseksi ”Dona Dona” -kappaleellaan noussut Seppo Hanski sai kerrostalon pihalla ympärilleen innostuneen lauman tyttöjä, joille hänen oli rustattava nimikirjoituksia. Sellaista oli siis tähteys. Mutta meillä kotona vieraillessaan tähdet eivät tuntuneetkaan tähdiltä. Niin arkisia he olivat olohuoneen sohvalla istuessaan ja keskustellessaan jokapäiväisyyksistä.

Päysin toisinaan seuramaan päiväsaikaan harjoituksia, kun ravintola-orkesteri kävi läpi ohjelmistoa illan solistin kanssa. Istuin tyhjässä salissa, valkoliinaisessa pöydässä, ja join pillillä sittisoodaa samalla tiirailen, että oikeastiko esiintymiskorokkeella laulaa televisiosta tuttu Monica Aspelund. Ilman meikkejään ja hienoa kampaustaan, arkisissa vaatteissaan ja paksut pullonpohjasilmälasit päässään hän oli niin erinäköinen kuin valokuvissa.

Suomi on iso mutta vähäväkinen maa. Harva kykenee elättämään perheensä erikoistumalla vain yhteen pieneen musiikinlajiin, ja etenkin kun ei asu pääkaupunkiseudulla. Isäni leipä kertyi monesta lähteestä: päivätöistä ja iltaisin ravintolaorkestereista. Kun soittokuviot hiipuivat lopullisesti 70-luvun alussa, isä teki varsinaisen työuransa taksiautoilijana. Hänen soittajavaiheitaan on kirjattu ylös Arto Junttilan *Musa-Lappi*-kirjaan sekä Jukka Haaviston *Puuvillapelloilta kaskimaille* -suomijazzhistoriikkiin.

Jyväskylän musiikkikauppojen ykkönen oli 60-luvulla Kauppakadun Westerlund, jossa kävin säännöllisesti jo alle kouluikäisenä isän mukana. Kun isä porisi kauppiaan kanssa, sain istua korkealla jakkaralla äänilevybaarissa. Kerroin myyjälle musiikkitoiveeni, ja hän asetti vinyylin tiskin toisella puolen olevaan levysoittimeen. Ja ojensi minulle puhelintuurin, jolla pystyi vain kuuntelemaan.

Suomi oli maaseutua. Suuren maailman urbaanit rytmit, kuten rumba, bossanova tai rokki, eivät levinneet isojen kaupunkien ulkopuolelle. Rokkia oli kuultu ensimmäisen kerran 18. marraskuuta 1955 Helsingissä esitetyssä elokuvassa *Älä käännä heille selkääsi* (*Asphalt Jungle*), jossa

soi Bill Haleyn kappale ”Rock Around the Clock”. Vuotta myöhemmin ensi-iltaan tullut *Rock Around the Clock* -elokuvakaan ei tehnyt vielä vaikutusta kansan syviin riveihin. Säännöllisemmin rock-iltoja alettiin järjestää Helsingissäkin vasta 1960, Isolla Roobertinkadulla sijainneessa elokuvateatterissa nimeltään SE.

Minäkin pääsin rockin makuun viipeellä. Ensimmäisen singlelevyn ostin viikkorahoillani joskus 60-luvun lopulla, Jyväskylän Asko-tavara-talon levyosastolta. Ja se single oli juuri tuo Bill Haleyn uran suurin hitti ”Rock Around the Clock”.

Serkkuni Kari ja Martti asuivat Jyskässä, tehtaan nurkille kasvaneessa kaupunginosassa muutama kilometri Jyväskylästä itään. Isoja tontteja ja omakotitaloja, joiden pihapiiristä alkoi heti metsä. Kaupungin puistoissa leikittiin jännittäviä leikkejä, mutta metsät olivat itsessään jännittäviä. Puisto päättyy, mutta metsä jatkuu. Serkkupojat olivat kymmenisen vuotta vanhempia ja heidän isänsä, kummisetäni, työskenteli asesuunnittelijana Valmetin Jyskän tehtaalla. Hän oli ajan hermolla: joulunvietto tallennettiin kaitafilmikameralla ja jo 60-luvun alussa heillä oli väritelevisio, paljon ennen kuin sellaisia sai ostaa kaupasta. Väritelevisio tarkoitti normaalia mustavalkoista televisiota, jonka kuvaruudun päälle kummisetä teippasi muovikalvon. Ohjelmat näkyivät punertavina, viher-tävinä tai sinertävinä riippuen siitä, mikä muovikalvo minäkin päivänä oli televisioruudussa.

Serkuilta sain myös rokkilevyjä: 60-luvun singlejä ja ep:itä kuten Animalsia ja Beach Boysia. Ja Beatlesia. Iltamyöhään syyskuun 6. päivänä 1964 televisiosta nähtiin tunnin konsertti. En ole varma, olinko kuullut edes yhtä Beatles-kappaletta sitä ennen. Olin juuri aloittanut kansakoulun, ja ohjelmaa oli mainostettu niin tehokkaasti, että jopa me ekaluokkalaiset tiesimme, että Beatles on nähtävä. Tosin lähetys alkoi vasta kello 21.30, joten moni luokkakaveri ei saanut niin myöhään valvoa. Tätini mielestä Ringo näytti apinalta. Isä tiesi, etteivät Beatlesit osaa soittaa tai laulaa, eivätkä he oikeasti edes tee omia kappaleitaan, vaan laulut kynäilee heidän tuottajansa Martin.

Beatlesissa ei itselleni ollut kyse musiikista vaan muoti-ilmioistä. Muutamilla isoimmilla koululaisilla näkyi Beatles-paitoja, joita opettajat syvästi paheksuivat. Oma Beatles-innostus hiipui siihen, etten saanut äidiltä lupaa leikkauttaa Beatles-kampausta. ”Sitten saat, kun mak-sat parturin omalla rahallasi!” Vanhemmat päivittelivät korvanlehden yläosaa hieman peittävää kampausta, ja luokkakuvien perusteella eivät muutkaan saaneet siihen lupaa. Pahempaa seurasi, kun tuli Renegades, joilla korvia ei enää edes näkynyt hiusten alta. Vain muutaman vuoden päästä vanhempien sukupolvi oli hävinnyt hiussodan, ja minäkin sain kasvattaa tukkani pidemmäksi.

Musiikillisesti Beatlesiä parempi oli ainoa kotimainen bändi, jonka tiesin: Saukki ja Oravat. Jaakko Salon sävellykset, kuten ”Jöröjukka-Rock” tai ”Jee jee jee”, jäivät ensikuulemalta soimaan päähän ja Saukin eli Sauvo Puhtilan nokkelissa lyriikoissa puhutteli niiden syvälinen sanoma. Vanhemmat, eli Saukki, ovat koko ajan yhtä pihalla eivätkä tajua ollenkaan nuoria, siis pikkuoravia.

oikeuden puolesta

Joskus 60-luvun alkuvuosina kotiin kannettiin televisio. Apparaatti ei ollut kovin iso, ja kuva oli mustavalkoinen mutta niin maaginen. Olikohan tv-kanaviakaan enempää kuin yksi? Aluksi lähetystä tuli vain muutamia tunteja iltaisin, mutta muistijälkiä jäi monista ohjelmista.

Pienessä kerrostalohuoneessa paras paikka katsoa telkkaria oli olohuoneen lattialla: vatsallaan, pää käsien varassa. Jotkut hetket piirtyivät dramaattisina mieleen, kuten kirkas muisto marraskuisesta illasta vuonna 1963. Tv-ohjelma keskeytettiin ja kuuluttaja kertoi, että Yhdysvaltain presidentti on ammuttu. Vaan muistikuviin ei ole luottamista, sillä arkistoista selviää, ettei televisiolähetystä oikeasti keskeytetty, ainoastaan radio-ohjelma *Kaleidoskooppi*. Televisiossa John F. Kennedyn murhasta uutisoitiin vasta myöhäisessä erikoislähetyksessä, jolloin olin jo nukkumassa. Olen ehkä nähnyt elokuvan tai tv-ohjelman, jossa lähetys keskeytetään Kennedyn murhan vuoksi. Tai asiasta on puhuttu jälkikäteen yhä uudestaan ja uudestaan, jolloin siitä on kehittynyt valemuisto.

Kiehtovimpia olivat ohjelmat, joita en saanut katsoa, kuten kieltoain aikaan sijoittuva *Lahjomattomat* tai ranskalainen *Louvren kummitus*. Kuten pitkät hiukset, televisioikin arkipäiväistyi nopeasti: kun amerikkalainen saippuasarja *Peyton Place* valloitti Suomen 60-luvun lopulla, sitä oli jo lupa seurata. Vuonna 1996, tehdessäni musiikkia elokuvaan *Ihanat*